

ОСОБЛИВОСТІ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І НАУКОВОЇ РОБОТИ В БІБЛІОТЕЦІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ГУМАНІТАРНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ

У статті розглянуто особливості бібліографічного забезпечення навчального процесу і наукової роботи в бібліотеці ХГПА, завдання, які стоять перед бібліотеками вишів. Проаналізована робота інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки академії.

Ключові слова: *бібліографічне забезпечення, навчальний процес, наукова робота, інформаційна культура, інформаційні запити, самостійна робота студентів.*

Перед бібліотеками ВНЗ постає завдання радикальної перебудови роботи з урахуванням сучасних наукових і освітніх вимог та технічних можливостей з метою забезпечення відповідного рівня бібліотечного обслуговування вищого навчального закладу, що включає інформаційне забезпечення, вільний доступ до вітчизняних і світових інформаційних ресурсів, сприяння навчальному і науковому процесам та вихованню гармонійної, морально досконалої особистості, відкритої до інтелектуального, духовного і творчого розвитку. Досягнення цієї мети потребує проведення наукових досліджень і теоретичного обґрунтування оптимальної моделі сучасної бібліотеки вищого навчального закладу. Основним завданням бібліотек вищих навчальних закладів є всебічна допомога у виконанні ними своєї державної і суспільної місії: підготовка висококваліфікованих спеціалістів, які володіють тими знаннями і навичками, яких вимагає час. Виходячи з цього, колектив кожної бібліотеки повинен постійно направляти зусилля на пошук вдосконалення форм і методів своєї роботи [1].

Запорукою успіху роботи бібліотеки і забезпечення її ефективного розвитку є усвідомлення колективом бібліотеки, якою є бібліотека сьогодні з усіма її сильними і слабкими сторонами, якою її хочуть бачити в майбутньому, які можливості існують для реалізації мети і що треба зробити для досягнення цієї мети [2].

Особливості бібліографічного забезпечення навчального процесу і наукової роботи в бібліотеці ХГПА визначаються специфікою педагогічної науки і практики, для повноцінного розвитку яких необхідне використання всього комплексу знань і досягнень як вітчизняних, так і світових інформаційних ресурсів. Оскільки обсяг педагогічної інформації величезний, завданням бібліотеки є надання користувачам максимально повних відомостей про важливу для них актуальну і нову інформацію. Звідси випливає основне завдання бібліотеки – пошук, виявлення, накопичення, вивчення і обробка джерел інформації, її зберігання, підготовка до використання і розповсюдження.

Не перебільшуючи можливості бібліотеки, можна стверджувати, що ефективність педагогічної науки в певній мірі залежить від того, наскільки якісним є інформаційно-бібліографічне забезпечення і наскільки активно бібліотека зуміє підключитися до формування творчого мислення студентів і виховання майбутніх вчених. Запорукою успіху бібліографічної роботи бібліотеки є вивчення, узагальнення і типізація інформаційних потреб користувачів.

Інформаційні запити користувачів бібліотеки ХГПА можна умовно поділити на чотири типи:

- запити, що виникають у зв'язку з навчанням;
- запити, пов'язані з навчально-дослідницькою, науково-дослідницькою роботою і педагогічною практикою;
- запити у зв'язку з вивченням суспільно-політичних і загальноосвітніх наук;
- запити, що виникають у процесі пошуку матеріалів по темі, складання і оформлення списків літератури до дисертацій, дипломних та курсових робіт.

Виділення інформаційних запитів окремих читацьких груп допомагає оперативному створенню відповідного довідково-бібліографічного апарату.

Найвищі і найскладніші вимоги до інформаційного забезпечення пред'являє науково-дослідницька робота. Для успішного задоволення вимог, пов'язаних з цією роботою, необхідне виконання комплексу завдань, які включають:

- аналіз тематики наукових досліджень, складання списків пріоритетних і перспективних наукових досліджень, виявлення списку новачієних робіт;
- вивчення запитів користувачів інформації по таких каналах: анкетування, аналіз видач з основного фонду.

З 2010 року в академії проходять міжвузівські науково-практичні конференції аспірантів та молодих учених – пленарні та секційні засідання, презентації, дискусії, обговорення актуальних проблем сучасної педагогічної науки в Україні і світі. Тези наукових робіт публікуються в збірнику «Наукові записки». Окрім інформаційного забезпечення навчально-дослідницьких робіт молодим науковцям пропонуються заняття з бібліографії, надаються консультації з бібліографічного оформлення списків літератури.

Згідно з новими навчальними програмами розширюються рамки самостійної роботи студентів, яка включає: підготовку до практичних занять, заліків і іспитів, написання рефератів, курсових та дипломних робіт, що вимагає широкого використання ресурсів бібліотеки. Ефективність самостійної роботи студентів у значній мірі залежить від оптимального одержання інформації, а також від кількості часу, затраченого на її пошук. У цьому зв'язку важливе значення має організація довідково-бібліографічного обслуговування в читальному залі бібліотеки. Правильно організована система тематичного рубрикатора в електронному каталозі значно скорочує час на пошук потрібної літератури і одночасно сприяє максимальному повному використанню усієї наявної в бібліотеці інформації.

Формування, використання і пропаганда ДБА згідно з напрямками навчальної і науково-дослідницької роботи академії є призначенням інформаційно-бібліографічного відділу. Відповідно структуру і основні функції його роботи визначають такі основні завдання:

- довідково-бібліографічне та інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу і науково-дослідницької роботи;
- бібліотечно-бібліографічне навчання користувачів;
- реферування статей наукового видання ХГПА «Педагогічного дискурсу».

На партнерських засадах зареєстровані до інституційного репозитарію, який знаходиться у Всеукраїнській електронній бібліотеці України ELibUkr.

Працівники відділу комплектують і пропагують довідково-бібліографічний апарат з використанням традиційних та електронних каталогів. Довідково-бібліографічне обслуговування включає: виконання письмових та усних довідок, шифрування навчально-методичної літератури, програм, авторефера-

тів, дисертацій, статей по УДК викладачів та студентів академії. З метою оптимального інформаційного і бібліотечно-бібліографічного забезпечення користувачів працівники відділу вивчають інформаційні потреби через аналіз їх запитів і відмов, анкетування, індивідуальні бесіди. Проводячи заняття з «Основ бібліотечно-інформаційної грамотності студентів», виховують інформаційну культуру користувачів та навички користування електронним каталогом. Заняття проводяться для студентів I курсу. Пропаганді бібліографічних знань сприяють розміщення в доступних місцях папок із зразками бібліографічних описів документів згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформатизації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», правилами оформлення списку літератури, а також відповідно оформленими правилами користування каталогами.

Основним завданням бібліографічного інформування є регулярне доведення до користувачів інформації без запиту і у відповідності з тривалодіючими запитамі. Якість бібліографічного інформування залежить і від розуміння бібліотекарем процесу науково-дослідницької роботи і інформаційно-бібліографічних потреб користувача на різних її етапах.

Процес науково-дослідницької роботи в будь-якій галузі складається, як правило, з одних і тих самих етапів: вибір теми, визначення стану розробки проблеми, вивчення літератури, складання бібліографічного списку, вибір методів дослідження, оформлення роботи, впровадження результатів у практику.

Першочерговим завданням будь-якого пошуковця є забезпечення теми літературою. Допомога бібліотекаря на цьому етапі полягає в сприянні збору літератури, складанні бібліографічного списку. Бібліотекар повинен найбільш повно розкрити перед користувачем весь ДБА і фонди бібліотеки, показати ефективні шляхи пошуку літератури, своєчасно інформувати про нові надходження.

Завдання широкого охоплення викладачів і студентів потрібною інформацією вирішується методом групового інформаційного обслуговування, яке ведеться на основі глибокого вивчення специфіки інтересів користувачів бібліотеки. З метою широкого інформування про нові надходження до бібліотеки працівники відділу бібліографії складають та розсилають по кафедрах «Інформаційний бюлетень нових надходжень», в якому подається опис вітчизняної літератури, інформація про іноземну літературу та автореферати дисертацій, які надходять до бібліотеки.

До групового інформаційного обслуговування належить також проведення Днів інформації, Днів кафедр. День інформації проводиться щомісяця. Безпосередньою підготовкою і проведенням Дня інформації займаються працівники відділу бібліографії.

Поточне інформування здійснюється в міру надходження нової літератури через систему каталогів і картотек, виставок нових надходжень і тематичних бібліографічних оглядів.

Дуже важливі слова сказав Микола Реріх: «Бібліотеки – це і місце роботи, і «храм думки», і науково-дослідницький центр, і лабораторія, і музей, і вища школа, і місце високих радощів, світ розуму і очей». Така думка є стимулом професійного вдосконалення та творчих пошуків. Саме творчий підхід працівників до всіх без винятку форм і методів роботи в бібліотеці академії сприяє формуванню духовно-моральних цінностей у користувачів.

Список використаних джерел:

1. Дрыгайло В.Г. Основы управления библиотекой высшего учебного заведения / В.Г. Дрыгайло, Е.В. Башун, В.М. Вольнец. – К. : Политехника, 2001. – 389 с.

2. Карташов Н.С. Анализ деятельности библиотек как часть управленческого процесса / Н.С. Карташов // Управление библиотекой: Новые идеи и практические решения. – М., 1995. – С. 79-89.

This article is about the features of the bibliographic support of educational process and scientific work in the library HGPA, tasks, which challenges facing libraries of the institutions of higher education. Analyzed in the article the work of the information and bibliographic department of the Academy's library.

Key words: *bibliographic software, educational process, scientific work, information culture, information requests, independent work of students.*

Отримано: 5.02.2015

УДК 025.22:027.7(477)

В. В. Фоміних, С. Б. Мартинюк,
м. Хмельницький

КНИГОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЯК ОСНОВА КОМПЛЕКТУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ ВНЗ

Розглядаються поняття «книгозабезпеченість навчальних дисциплін» та можливості нових технологій, які використовують у своїй роботі працівники наукової бібліотеки Хмельницького національного університету завдяки програмному продукту «Автоматизована картотека книгозабезпеченості».

Ключові слова: *комплектування фонду, книгозабезпеченість, навчальні дисципліни, бібліотечний фонд.*

Наукова бібліотека Хмельницького національного університету – потужний інформаційний та культурно–освітній центр, основним завданням якого є сприяння інноваційним освітнім та науковим процесам університету.

Всі питання, пов'язані з книгозабезпеченістю, вирішуються в тісному контакті з викладачами вищого навчального закладу.

У бібліотеці сформовано новий організаційно-технологічний режим придбання видань, заснований на вивченні ефективності традиційних й нових джерел комплектування і включає:

- ✓ БД «Замовлення літератури», в якій кожне замовлення містить інформацію про організацію-постачальника, до якої надіслано дане замовлення, дату відправки та відмітку про виконання.
- ✓ «Замовлення документів для навчального процесу та науково-дослідницької роботи», яка надає можливість оперативного замовлення документів викладачами, науковцями, співробітниками університету для поповнення фонду наукової бібліотеки через її Web-сайт.
- ✓ Сторінка сайту «Прайси видавництва» (http://lib.khnu.km.ua/asp/Php_zamovl/page_lib.php), на якій виставлені каталоги видавництв, котрі своєчасно поновлюються. Замовлення надходять у БД «Потреби» «УФД. Бібліотека», де опрацьовуються фахівцями відділу комплектування та обробки документів.

Використовуючи можливості нових технологій, наукова бібліотека поліпшує якість формування фонду, проводячи постійний моніторинг книгозабезпеченості навчального процесу за допомогою БД «Книгозабезпечення навчальних дисциплін» [1, с. 123]. Перевага надається якісному, а не кількісному напрямку в комп